

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Кафедра оркестрових інструментів

СЕЛЕМЕНЕВА ТЕТЯНА ВЯЧЕСЛАВІВНА
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
МАГІСТЕРСЬКОГО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

**на тему: Вплив іспанської музичної культури на формування скрипкового
виконавства**

на здобуття освітнього ступеня «магістр»
за другим (освітньо-професійним) рівнем вищої освіти
галузі знань: 02 Культура і мистецтво
спеціальності: 025 Музичне мистецтво

Теоретичне обґрунтування творчого мистецького проєкту
містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело

_____ Селеменева Т.В.

Творчий керівник:

заслужений діяч мистецтв України,
доктор педагогічних наук,
професор ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

Сташевська Інна Олегівна

Науковий керівник:

доктор мистецтвознавства,
професор ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

Откидач Володимир Миколайович

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНИХ МОТИВІВ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ	7
1.1. Кореляція національних мотивів та композиторських шкіл	7
1.2. Вплив національних мотивів на скрипкове виконавство	22
РОЗДІЛ 2. ІСПАНСЬКІ МОТИВИ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ У СКРИПКОВОМУ ВИКОНАВСТВІ	33
2.1. Місце і значення «Іспанської сімфонії» Едуара Лало в скрипковому репертуарі	33
2.2. Концертність іспанських танців Пабло де Сарасате	39
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена у першу чергу мистецькою вагомістю іспанських національних мотивів у європейській музичній спадщині та їх вплив на формування скрипкового виконавства. Окрім того, у сучасному музикознавчому дискурсі недостатньо розкриті аспекти творчості композиторів Едуара Лало та Пабло де Сарасате. Робота дозволяє глибше зрозуміти механізми інтерпретації іспанських мотивів у їх творах.

До всього, актуальність викликана необхідністю проаналізувати процеси збереження та розвитку національних елементів у музиці. Саме тому, результати дослідження будуть важливими як для музикознавців, так і для виконавців, які практикують.

Ступінь вивченості теми. Існує чимало праць, присвячених національним мотивам у композиторських школах, де аналізується взаємодія музичних стилів. Також, окремі роботи розглядають специфіку скрипкового виконавства як засобу передачі культурної самобутності. Однак, ґрунтовного доробку щодо впливу іспанської музики на формування техніки скрипалів немає.

Об'єкт дослідження - іспанська музична культура.

Предмет дослідження - специфіка іспанських національних мотивів та їхній вплив на розвиток скрипкової виконавської техніки.

Мета дослідження - визначити вплив іспанських музичних мотивів на розвиток скрипкового виконавства, а також дослідити, як національні елементи втілені у творах Едуара Лало та Пабло де Сарасате.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань:**

- проаналізувати історичні передумови та особливості використання національних мотивів у композиторських школах;
- дослідити специфіку іспанських національних мотивів у скрипковому виконавстві;

- проаналізувати виконавські особливості у творчості Едуарда Лало та Пабло де Сарасате;
- визначити місце іспанських мотивів у формуванні сучасної скрипкової виконавської традиції та їхню роль у західноєвропейському музичному мистецтві.

Концепція творчого проєкту фокусується на презентації ролі іспанських національних мотивів у формуванні західноєвропейського скрипкового виконавства, що відобразилося у творчості Едуара Лало та Пабло де Сарасате.

У практичному аспекті дослідження спрямоване на створення програми, що складається з відомих скрипкових творів з іспанськими мотивами. Таке виконання не лише сприятиме глибшому розумінню ролі національних елементів, але й дозволить слухачу відчувати унікальність культурного колориту в скрипковій музиці. Це активізує її популяризацію та збереження у сучасному музичному просторі.

Музичний матеріал. Основу дослідження складають твори, у яких яскраво втілені іспанські мотиви. Вони стали ключовими у формуванні скрипкового виконавства з елементами національної музичної культури.

-«Іспанська симфонія для скрипки з оркестром» Едуара Лало - знаковий твір у якому композитор поєднав романтичну європейську стилістику з характерними для іспанської музики ритмами та мелодіями. Він дозволяє дослідити, як національні мотиви інтегруються у симфонічний жанр і впливають на інтерпретацію скрипкового виконавства.

- «Іспанські танці» Пабло де Сарасате - збірка віртуозних творів для скрипки та фортепіано, де втілені різні риси іспанського музичного фольклору, зокрема ритми фламенко, стилізації танців хота та сапатеадо. Вони відзначаються високими технічними вимогами та національним колоритом, що робить їх важливими для вивчення специфічних технік, пов'язаних з музичним стилем.

Методи дослідження. У роботі застосована комплексна методологія, що ґрунтується на загальнонаукових та спеціальних підходах і методах наукового

пізнання, необхідних для вирішення поставлених задач. Методологічною основою роботи є:

- історичний підхід необхідний для визначення етапів розвитку іспанських національних мотивів у західноєвропейській музичній традиції, зокрема в творчості Едуара Лало та Пабло де Сарасате;
- мистецтвознавчий підхід забезпечує комплексне розуміння композиційної логіки та музично-мовних параметрів скрипкового виконання іспанських мотивів;
- виконавський аналіз, зокрема скрипкового виконавства, дозволяє розкрити особливості іспанських мотивів у творах «Іспанська симфонія для скрипки з оркестром» Лало та «Іспанські танці» де Сарасате, виявлення ритмічних, мелодійних і гармонійних особливостей, які впливають на скрипкову техніку та інтерпретацію;
- порівняльний метод скерований на зіставлення використання національних мотивів у творах різних композиторів і визначення особливостей іспанської музичної культури в контексті скрипкового мистецтва.
- метод інтерпретаційного аналізу призначений для дослідження виконавських технік, що дозволяє краще зрозуміти вплив національних елементів на формування виконавського стилю;
- системний підхід сприяє формулювання висновків щодо ролі іспанської музики у розвитку скрипкового виконавства та її значення для музичної спадщини.

Теоретична основа. У рамках даного дослідження використовуються праці відомих музикознавців, які розглядають вплив національних мотивів на розвиток музичного мистецтва, зокрема в контексті іспанської музичної культури.

- історія європейської музики (Ю. Каплієнко-Ілюк, С. Павлишин, І. Чернова, О.Горман, В. Щепакін, Г. Фількевич, К. Бурней, Е. Науман, Е. Фубіні, Б. Хайнес);

- історія та теорія скрипкового виконавства (В. Павлова, К. Дрига, В. Стеценко, М. Білецька, К.Хутчінс, Л.ЛаФозе);
- музикознавчі роботи про іспанську музику (Т. Марко, Р. Стівенсон, Дж. Перес, С. Голдуїн);
- статті та дослідження про Едуара Лало та Пабло де Сарасате, що детально розглядають творчість цих композиторів, їх внесок у розвиток скрипкового репертуару та специфіку іспанських мотивів;
- публікації, які аналізують специфіку виконання творів з іспанськими мотивами та їх роль у сучасному виконавстві.

Наукова новизна полягає в комплексному підході до вивчення впливу іспанських національних мотивів на скрипкове виконавство, що відображає унікальність і багатогранність цього процесу. Здійснений аналіз творчості Едуара Лало та Пабло де Сарасате акцентує увагу на ритмічні та мелодійні елементи, які збагачують музичну культуру.

Практичне значення. Результати дослідження можуть слугувати основою для створення програм концертів, що включають твори з національними мотивами. Це допоможе популяризувати іспанську музику в контексті сучасного скрипкового виконавства та розширити репертуар виконавців.

Також дослідження пропонує нові інтерпретаційні підходи до творів Едуара Лало та Пабло де Сарасате. Ці рекомендації можуть бути корисними для студентів музичних навчальних закладів та професійних виконавців.

Апробація, публікації. Результати та текст магістерського дослідження були обговорені на теоретичних семінарах кафедри музичного мистецтва Харківської державної академії культури.

Структурні параметри роботи обумовлені її ціллю та задачами і складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури. Обсяг тексту – 44 сторінки, загальний обсяг роботи – 52 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНИХ МОТИВІВ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1. Кореляція національних мотивів та композиторських шкіл

Національні мотиви є важливим джерелом натхнення для багатьох композиторських шкіл, оскільки вони допомагають відобразити унікальну культурну ідентичність та самовираження. Вже починаючи з кінця XIX століття композитори активно інтегрували елементи народної музики у свої твори для формування нових стилів, що стали мистецькою реакцією на зростаючі націоналістичні настрої у Європі. Цю думку аргументує у своїх роботах теоретик музики К. Дальгаус. Історик підкреслює важливість у той час синтезу модернових елементів з народною творчістю для створення автентичних напрямів у мистецтві [Dahlhaus, с.50]. Грунтовним доповненням до Дальгауса може слугувати стаття Ю. Каплієнко-Ілюк “Проблеми визначення та розвитку категорії стилю в музикознавстві”, у якій розгорнуто розкривається сутність стильових категорій у композиторстві та вплив на них національних мотивів [Каплієнко-Ілюк, с. 12]. А процес інтеграції народних ладів описав Дж. Перес. Він детально розглядає це на прикладі іспанської музики, описуючи використання фольклорних ритмів у творах композиторів Ісака Альбеніса та Мануеля де Фалья [Perez, с. 150]. Аналітично підходить до аналізу мистецької спадщини країн Європи Т. Марко, який говорить про особливості народної музики в контексті академічної музичної структури [Marco, с. 25]. Тоді коли доробки Е. Фубіні підіймають питання створення нових мелодичних тем на основі народних пісень, показуючи, як національні мотиви трансформуються для різних інструментів [Fubini, с. 90]. В.Павлова конкретизує використання фольклорних елементів саме для скрипкового виконавства [Павлова, с. 68]. В. Стеценко досліджує зв'язок між музикою та культурними процесами, зокрема як фольклор служив для популяризації та збереження спадщини [Стеценко, с.10]. Доповнює цю думку Г. Фількевич, акцентуючи увагу на культурному обміні та музичному діалозі між країнами [Фількевич, с. 25].

Особливу увагу варто приділити праці І. Бента “Музична теорія в добу романтизму”. Автор підкреслює, що на зародження ідеї національної музики суттєво вплинув романтизм. Звертаючись до ключових особливостей періоду, варто зазначити, що аспекти свободи, індивідуалізму набули популярності, трансформуючи мистецтво, літературу, музику, а також суспільні й політичні погляди [[Bent](#), с. 42]. Романтизм надихав художників і мислителів на розширення меж уявлення про людські емоції та свободу творчості. Вони почали звертатися до народних казок, легенд, традицій, щоб зберегти культурну самобутність і наголосити на унікальності кожного народу. Окрім того, це сприяло зростанню демократичних і національно-визвольних рухів, як, наприклад, у Польщі, Греції та Італії, які прагнули здобути незалежність від великих імперій.

Я погоджуюсь, що романтизм змістив фокус з раціональності й суспільних норм на особисті переживання, емоції й творчість як форму самовираження. Це зумовило глибоку увагу до внутрішнього світу людини, а також зміцнило ідею неповторності кожного індивіда. Романтики вважали природу ідеальним простором для вияву емоцій та усамітнення, де людина може віднайти гармонію й відчуття єдності зі світом. Він символізував божественний початок, вічність, чистоту, що контрастувало з міською інфраструктурою. Підтвердження цього знаходимо у живописі Вільяма Тернера та Франциска Гої, де ідеали природи відіграють ключову роль у створенні атмосферності та вираженні емоцій [[Burgess](#), с. 33]. Тоді, коли література значно розширила уявлення про ірраціональне, чуттєве. Твори В. Гюго, Ж. Санд, А. Міцкевича конструювали образи героїв із суперечливими емоціями та драматичними долями серед фантазійних, казкових і жахливих сюжетів. Це відкрило можливості для досліджування аспектів людської психіки.

Поряд з цим змінювалось і музичне мистецтво. Еволюціонували стилі, тематики та роль композитора. Митці писали більш експресивні та вільні форми музики. Вони прагнули досягти максимальної емоційної глибини виконання, через яку могли б передавати складні почуття й переживання.

Музичні твори стали трансляцією особистого, відображаючи внутрішній світ композитора, розкриваючи драматизм кохання та екзистенційних пошуків. Саме тому з'явився новий тип мистецького героя - індивідуаліст.

Також зменшилася прив'язаність сонати чи симфонії. Композитори активно експериментували з формою, збагачуючи музичну структуру і розширюючи її межі. Це призвело до появи програмної музики, тобто творів, що мали конкретну сюжетну основу. Зокрема, Ф. Мендельсон і Г. Берліоз створювали симфонії та концерти, пов'язані з літературними чи історичними темами (наприклад, “Фантастична симфонія”). Вони також розширили оркестровий склад, використовуючи нові інструменти та експериментуючи зі звуками, щоб створити більш насичену й різноманітну палітру звучання [Bohlman, с. 15]. Так Р. Вагнер, Й. Брамс розробили оркестрові техніки, щоб досягти більшої динаміки. На перше місце вийшла свобода в ритміці, зокрема своє відображення знайшла техніка рубато.

Щодо скрипкового виконання слід зазначити, що зросла роль скрипаля-віртуоза як центральної фігури музичної сцени. Наприклад, італієць Н. Паганіні демонстрував вражаючу техніку з високою майстерністю і контролем над інструментом. Це вважалося свідченням геніальності й таланту. Паганіні став культовою фігурою свого часу, відомий надзвичайно складними творами, що нівелювали межі технічних можливостей скрипки й виконавця. Його каприси стали канонами віртуозності, заклавши основи для сучасного скрипкового репертуару.

Окрім Паганіні інші виконавці активно розширювали технічні можливості скрипки, розробляючи методи, такі як подвійні ноти, складні арпеджіо, позиційні зміни й флажолети [Lausock, с. 44]. Вони використовувалися для створення тембрових і виразних ефектів, що посилювало драматичний аспект музики. Віртуозні пасажі, які презентувалися з метою вразити слухача, також мали передати ширший спектр емоцій – від глибокого трагічного болю до тріумфу й радісного екстазу. Це дозволяло композиторам писати насичені твори, а виконавцям – втілювати складні почуття. Прикладом може слугувати

творчість польського скрипаля Г. Венявського, який у своїх концертах підкреслював характер інструменту.

Таким чином, скрипкове виконавство у період формування композиторських шкіл мало на меті показати як технічну майстерність, так і здатність виконавця передати індивідуальність. Окреслені моменти стали поштовхом для формування напрямків, які за основу брали тенденцію використання національних мотивів. Музика ставала інструментом збереження й популяризації унікальної культури, традицій і духу окремих націй [Фількевич, с. 60]. Композитори різних країн активно зверталися до народних тем, мелодій і стилів, формуючи оригінальний музичний стиль, який відображав національну самобутність. Народні пісні, танці й ритми стали основним матеріалом для формування національних стилів. Це дало композиторам можливість передати унікальний музичний характер своєї країни.

Проаналізуємо реалізацію народних мотивів у визнаних композиторських школах, які забезпечили поповнення та збереження музичної спадщини світу.

Польська композиторська школа є однією із найбільш яскравих явищ європейського мистецтва. Композитори активно використовували народні мотиви й ритми, інтегруючи їх у класичну музику. Так, центральною постаттю школи є Фридерик Шопен (1810–1849). Його творчість заклала основу для подальшого розвитку національних мотивів у польській музиці. Шопен створив мазурки, полонези, краков'яки, які стали невід'ємною частиною виконавського репертуару [Burgess, с. 40]. У своїх творах композитор передав характерні ритми польського фольклору, що символізують національний дух. Його музика поєднує в собі народні мелодії та глибокий ліризм, що відображає патріотичні почуття композитора, а також відчуття вигнання й тугу за батьківщиною.

Ще одним представником школи є Станіслав Монюшко (1819–1872). Він став засновником польської національної опери, продовживши ідеї Шопена. Твір “Галька” поєднав елементи драматизму із народними мотивами. Опера відображає як соціальні, так і національні проблеми польського суспільства. Монюшко писав численні хори на основі народних мелодій, що сприяли

розвитку хорової традиції. Варто згадати і Кароля Шимановського (1882–1937). Композитор використовував народні мотиви з модерністськими тенденціями, створюючи унікальний стиль [Gagry, с.20]. Це відчутно в його фортепіанних творах, як “Гуцульська соната” та балет “Гарнасі”. До всього, Шимановський написав симфонії та концерти, у яких синтезував елементи імпресіонізму та експресіонізму, водночас зберігаючи національні риси.

Після Другої світової війни, з розвитком авангардних течій, польська композиторська школа отримала світове визнання. Серед творців цього періоду слід відзначити Вітольда Лютославського (1913–1994). Він використовував інноваційні техніки, такі як алеаторика з народною мелодикою. У його “Фольк-сюїті” присутні мотиви польської музики, а симфонії та концерти демонструють динамічне поєднання модерну та традицій. Лютославський прагнув передати філософські та емоційні аспекти музики, створюючи напружені й багаточарові твори. Також Кшиштоф Пендерецький (1933–2020) є відомим творцем сакральної музики. Твір “Плач за жертвами Хіросіми” став відомий своїм експериментальним підходом, використанням мікрохроматичних кластерів і глибоким емоційним вираженням [Gagry, с. 52]. Після періоду авангардизму він повернувся до більш традиційних форм, включивши польські народні мотиви й духовну музику.

Відродженням польської музики настало з роботами Генрика Миколая Гурецького (1933–2010). У “Симфонії скорботних пісень” він об’єднав елементи польських народних мелодій і тексти релігійних гімнів, передавши трагічні теми війни та горя. Гурецький використовував мінімалістичні техніки, інтегруючи національні мотиви, що надавало його музиці духовного й медитативного характеру.

Сучасні польські композитори продовжують розвивати національну музичну традицію, інтегруючи нові технології та експериментуючи з різноманітними стилями. Так Павел Шиманський поєднує барокові форми, працюючи над темами історії й пам’яті. Агата Зубель — композиторка і вокалістка, її твори

поєднують електронну музику з авангардними техніками, досліджуючи широкий спектр емоційних і культурних аспектів.

Чеська композиторська школа. На тлі прагнення чехів до незалежності, композитори активно використовували фольклорні мотиви, ритми та мелодії, закладаючи основу для нової національної музичної традиції.

Першим етапом було пробудження національної свідомості, в якому митці почали звертатися до фольклору та народних традицій. Важливу роль у цьому зіграв Бедржіх Сметана (1824-1884), чия творчість втілила патріотичний дух і прагнення відродити музичну ідентичність. Він вважав, що музика може стати мовою народу, яка буде зрозумілою всім і підкреслить національну самобутність [Лаусок, с. 80]. Його цикл симфонічних поем “Моя Батьківщина” (особливо поема “Влтава”) став справжнім гімном чеської природи, історії та культури. Антонін Дворжак (1841-1904) продовжив традиції Сметани, активно використовуючи народні мотиви у своїх творах. Твір “Слов'янські танці” та симфонія “З Нового світу” відображають вплив чеської народної музики та інтерес до слов'янських мелодій. Дворжак вмів зберігати баланс між національними темами й універсальною доступністю музики, що забезпечило його творам популярність далеко за межами Чехії. Він також пропагував ідею національної музики серед молодих композиторів та підтримував розвиток місцевих музичних традицій.

Скрипаль Леош Яначек (1854-1928) привніс інноваційний підхід до музики, поєднуючи національні мотиви з унікальними ритмічними та гармонійними рішеннями. Він звертав увагу на природну мелодійність чеської мови та намагався відтворити її ритми в своїх творах. Яначек створив опери, такі як “Єнуфа” та “Пригоди лукавої лисички”, де майстерно поєднав народні мотиви із сучасними музичними стилями, демонструючи оригінальний підхід до чеської культури. Композитор Богуслав Мартіну (1890–1959) працював у стилі неокласицизму [Лаусок, с.85]. Його симфонії та концерти часто відображають вплив фольклору та демонструють складні ритмічні структури. Мартіну створив такі твори, як балет “Шпалічек”, що ґрунтується на чеських народних

легендах і казках. Опера “Пристрасті по-грецькі” поєднує європейські мотиви з національними особливостями. Віктор Ульманн (1898–1944) був чеським євреєм і зберігав у своїй творчості елементи чеської культури, зокрема у камерних творах, симфоніях і хоровій музиці. Його твори відображають як фольклорні впливи, так і сучасні європейські тенденції.

Іспанська композиторська школа розвивалась з середини ХІХ століття та відзначена поєднанням європейських музичних традицій із самобутніми іспанськими елементами, такими як ритми фламенко, використання гітарних технік та мелодії народних пісень. Рух національного відродження в музиці прагнув підкреслити унікальну ідентичність Іспанії через використання традицій і сучасних напрямків [Марсо, с.18]. Іспанські композитори зробили величезний внесок у популяризацію своєї культури на міжнародній музичній сцені.

Відзначимо, що Ісаак Альбеніс (1860-1909) як один із засновників школи, у своїй творчості часто використовував андалузські мелодії, ритми і традиційні гітарні елементи. Одним із найвідоміших творів став фортепіанний цикл “Іберія”, де він зобразив різні регіони Іспанії через призму фламенко, болеро та танго. Енріке Гранадос (1867-1916) у своїй музиці об’єднував класицизм з національним іспанським колоритом, створюючи мелодійні та гармонійні структури, які нагадували народну музику. Його сюїта “Гойескі”, натхненна роботами іспанського художника Франсіско Гойї, стала одним із зразків національного стилю в іспанській музиці. Гранадос відтворив народні мелодії з барвистими гармоніями і ритмічними акцентами, що відтворюють характерні риси іспанського побуту і культури. Мануель де Фалья (1876-1946) не тільки досліджував фольклор Іспанії, а й надавав своїм творам сучасного звучання, використовуючи впливи французького імпресіонізму. Балет “Любов - чарівниця” та “Капелюх” відображають яскраві національні мотиви та елементи іспанського фольклору [Марсо, с.30]. Де Фалья бере характерний для Андалусії ритм канте хондо (глибокої пісні), що створює неповторну атмосферу магії й містики, притаманної іспанським легендам. Тоді коли скрипаль-віртуоз Пабло

де Сарасате (1844-1908) у творі “Циганські наспіви” включає швидкі та технічно складні пасажі, характерні для народних танців, що вимагають від виконавця виняткової майстерності та глибокого розуміння ритму. Цикл “Іспанські танці” із восьми танців, кожен із яких має свою мелодійну і ритмічну структуру, передає різні настрої та колорит іспанського фольклору. Твір став популярним у репертуарі скрипалів усього світу. Сарасате, як виконавець, прославив іспанську музику далеко за межами Іспанії, представляючи її на сценах Європи.

Французька композиторська школа. Її становлення охоплює багато історичних епох: від Середньовіччя до бароко, класицизму, романтизму та модернізму. Французькі композитори не лише створили власний унікальний стиль, а й внесли значний вклад у розвиток світових музичних форм, зокрема опери, балету, камерної та симфонічної музики.

Так Гектор Берліоз (1803-1869) створив “Фантастичну симфонію”, що є першим програмним твором, який розкриває історію через музику. Він використовував новаторську оркестровку, що стала важливим внеском у розвиток симфонічної направленості. Каміль Сен-Санс (1835-1921), автор “Карнавалу тварин” та “Танець смерті”, доповнив романтичну традицію легкістю та віртуозністю, що стали характерними рисами французького романтизму [Фількевич, с.110]. Клод Дебюссі (1862-1918) створив стиль, що більше зосереджувався на кольорах та відчуттях, ніж на структурі. Опери “Пеллеас і Мелізанда” та “Море”, передають атмосферу через нетрадиційну гармонію та звукові образи. Моріс Равель (1875-1937) зокрема, з його “Болеро” та “Дафніс і Хлоя”, доповнив імпресіонізм віртуозною оркестровкою та інтересом до ритмічної складності, що виявилось новаторським для тогочасної музики.

Композитор Едуар Лало (1823-1892) вирізнявся своїм інтересом до національних мотивів, зокрема іспанських, і створив чимало симфонічних та камерних творів. “Іспанська симфонія для скрипки з оркестром” написана для скрипки та оркестру, вражає витонченістю французької інструментальної

школи. Музика включає енергійні ритми, яскраві мелодії, характерні для іспанського фольклору, зокрема південної Іспанії, андалузькі теми. Це не звичайна симфонія в чотирьох частинах, а скоріше цикл із п'яти частин. Лало використовує віртуозну партію скрипки, що підкреслює його зв'язок з іспанськими танцями, такими як хабанера. Композитор популяризував цю тематику у Франції, поєднуючи її з класичною формою, характерною для власної школи [Фількевич, с.151]. Його творчість відображає інтерес до народної музики та експресивних можливостей оркестру.

Угорська композиторська школа. Одним із перших представників був Ференц Ліст (1811-1886). “Угорські рапсодії” – приклад поєднання віртуозності з мелодіями та ритмами народної музики. Ліст зміг популяризувати угорську культуру серед європейської публіки, і його музика стала своєрідним культурним містком між Угорщиною та іншими країнами Європи. А Бела Барток (1881-1945) не лише збирав народну музику, а й інтегрував її ритми, мелодії та гармонійні структури у свої твори [[Bent](#), 97]. Фортепіанні твори “Румунські народні танці” та “Угорські пісні” стали зразками нового підходу до створення національної музики, що базується на автентичних фольклорних матеріалах. Музика відзначається складними ритмами та глибоким емоційним змістом, що додає їй драматичності й динаміки. Золтан Кодай (1882-1967) розробив особливу методику музичної освіти, відому як “метод Кодая”, який ґрунтується на використанні народних пісень у навчанні музики дітей. Його підхід до освіти й досі впливає на музичне навчання у багатьох країнах світу.

Українська композиторська школа. Найбільш помітним і впливовим представником став Микола Лисенко (18420-1912). Його творчість зосереджена на збереженні та популяризації українського фольклору. Лисенко активно збирав та обробляв українські народні пісні, які стали основою його фортепіанних та вокальних творів. Опера “Наталка Полтавка” на основі твору Івана Котляревського стала визначною подією в українській музиці, оскільки передавала український дух. До того ж, Лисенко писав симфонічні твори, засновані на українських народних мелодіях, а також хорові композиції на

тексти Тараса Шевченка, зокрема “Заповіт” [Андрієвський, с.86]. На початку ХХ століття нове покоління композиторів, таких як Кирило Стеценко, Яків Степовий і Микола Леонтович, продовжило традиції Лисенка, збагачуючи музику новими ідеями.

Після революції та протягом радянського періоду розвиток української композиторської школи був складним і суперечливим, оскільки митці перебували під контролем державної цензури, але в той же час прагнули розвивати національне музичне мистецтво. Так Борис Лятошинський (1895–1968) поєднував українську тематику з модерністськими прийомами, часто стикаючись із цензурою. Левко Ревуцький (1889–1977) був видатним педагогом і вплинув на наступні покоління композиторів. Мирослав Скорик (1938–2020), чия музика поєднує фольклор із сучасними тенденціями.

Німецька композиторська школа. Національні мотиви стали важливим елементом, який допоміг їй виділитися і сформувати унікальну музичну мову. Це особливо яскраво проявлялося в такі історичні періоди, як романтизм і ХІХ століття загалом. Німецькі композитори зверталися до своїх культурних коренів, черпаючи натхнення у народній музиці, міфології, літературі та національних історичних подіях.

Витоки використання національних мотивів у музиці Німеччини можна знайти ще в ранніх музичних формах, де народні мелодії використовувалися в хоровій та інструментальній музиці [[Burgess](#), с.102]. Уже в епоху Ренесансу і бароко Генріх Шютц (1585-1672) поступово інтегрував народні мелодії у свої композиції. Однак справжнє відродження національного звучання почалося в кінці ХVІІІ століття та набрало обертів у ХІХ столітті з розвитком романтизму. Згадаємо Людвіга ван Бетховена (1770-1827). Хоча його творчість виходить за межі національних обмежень, у своїх творах він все ж відображав німецький дух, використовуючи урочисті теми, що нагадують народні пісні. Наприклад, в останніх симфоніях та сонатах можна відчутти глибоку любов до рідної землі та прагнення до свободи, що співзвучно з німецьким духом тієї епохи.

Карл Марія фон Вебер (1786-1826) один з перших композиторів, хто спробував впровадити німецькі національні мотиви в оперу. Опера “Вільний стрілець” є зразком національної німецької опери, яка пов'язана з місцевими легендами, сільськими звичаями і музичними інтонаціями народної музики. Завдяки цьому Вебера вважають засновником німецької романтичної опери.

Ріхард Вагнер (1813-1883) присвятив творчість національним темам. Він широко використовував у своїх операх елементи міфології. Його монументальний цикл “Кільце Нібелунга” базується на давніх німецьких сагах та міфах. Вагнерові вдалося створити масштабне полотно, що втілює в собі не тільки музичну драму, але й образ національної німецької душі [[Burgess](#), 132]. Фелікс Мендельсон (1809-1847) менше асоціюється з націоналізмом, все і у його творчості можна знайти народні мелодії та гармонії, що передають колорит, особливо в його симфоніях та фортепіанних творах.

У німецькій камерній музиці XIX століття національні мотиви відображалися через характерні ритмічні та мелодичні елементи, а також стилізацію народних танців і пісень. Наприклад, Роберт Шуман (1810-1856) у циклах “Альбом для юнацтва” або “Сцени з дитинства”, використовував ліричні та прості теми, подібні до німецьких народних пісень. Такі твори були особливо популярні завдяки своїй мелодійності та глибокому змісту. Йоганнес Брамс (1833-1897) відомий своєю прихильністю до народної музики, він активно збирав німецькі народні мелодії, які часто ставали основою для його композицій. “Угорські танці” та численні камерні ансамблі, національні інтонації надають музиці особливого характеру. Брамс відчував зв'язок з німецькою культурою, і його музика демонструє глибокий патріотизм та повагу до народних традицій.

На початку XX століття німецька композиторська школа зазнала впливу модернізму. Карл Орф (1895-1982) у своєму відомому творі “Карміна Бурана”, незважаючи на використання латинських текстів, застосував ритми та інтонації, що надають цій музиці древнього, майже первісного характеру, пов'язаного з архаїчною музикою німецьких народів. Пауль Гіндеміт (1895-1963) у творчості об'єднував модерністські тенденції з національними інтонаціями, черпаючи

натхнення в народній музиці та ритмах. Композитор розвивав концепцію музики, яка підходила б для широкого кола слухачів, включаючи прості мотиви і мелодії.

Італійська композиторська школа. Національні мотиви в музиці проявляються через мелодійність, виразність, особливу увагу до голосу й драматургії, що особливо яскраво втілено в оперному мистецтві. У період Відродження мелодії, характерні для італійських регіонів, використовувалися в духовній творчості, а також у світській, зокрема у формах мадригалів і канцон. Композитор Джованні П'єрлуїджі та да Палестріна (...-1594) зміг поєднати народну традицію з канонами церковної музики, створивши гармонійний і водночас національно впізнаваний стиль.

Епоха бароко принесла розквіт опери як жанру, і саме в Італії опера набула найбільшої популярності, ставши голосом нації. Клаудіо Монтеверді (1567-1643) став засновником опери, і саме його творчість заклала основи стилю, який поєднує драматизм і мелодійність [Bohlman, 81]. У творі "Орфей" використано традиційні італійські мелодії та інтонації. Ця опера втілює ідею зв'язку між людиною та природою, що близько до народних уявлень італійців.

У XVIII столітті з'явилася неаполітанська школа, що відзначалася впровадженням народних і танцювальних мотивів у оперу. Одним із її засновників став Алессандро Скарлатті (1660-1725), який популяризував італійську оперу-серіа. Він використовував регіональні ритми та інтонації, завдяки чому його музиці притаманний сильний національний колорит. У цей період опера отримала чіткішу структуру з аріями та речитативами, що закріпило основи італійського оперного стилю.

У XIX столітті національні мотиви стали більш виразними завдяки появі композиторів-романтиків. Джоаккіно Россіні (1792-1868) з оперою "Севільський цирульник", яка сповнена легкої, жартівливої мелодійності, близька до італійського народного мелосу. Завдяки цьому, його мелодії стали надзвичайно популярними. Вінченцо Белліні (1801-1835) прославився своїми операми, у яких використовував мелодії, що нагадують народні італійські пісні.

Він надавав особливого значення музиці, яка була пивною, ліричною та емоційною – ідеальною для передачі національної душі Італії. Гаetano Доніцетті (1797-1848) продовжував традиції італійського бельканто і часто звертався до італійських сюжетів. Опери “Любовний напій” і “Лючія ді Ламмермур” містять мелодії, які легко можна асоціювати з італійським народним мистецтвом. Джузеппе Верді (1813-1901) є уособленням національного духу в італійській музиці [Лаусок, с. 205]. У його операх національні мотиви проявляються через теми свободи, боротьби за незалежність і глибокої любові до рідної землі. Верді писав у період Рісорджіменто – італійського руху за об’єднання країни, тому його музика стала символом італійської боротьби за свободу. Опера “Набукко”, арія “Va, pensiero”, яка також відома як “Хор євреїв”, стала неофіційним гімном Італії. Вона передає національні настрої, оскільки тема вигнання і прагнення повернутися додому резонувала з італійським суспільством. “Аїда” і “Отелло” інші відомі опери Верді, де національні мотиви італійської опери втілюються через мелодійність, потужний драматизм і патріотичний настрій.

Італія, на відміну від Німеччини, більше відома своєю вокальною та оперною музикою, але й у інструментальній музиці відчуваються національні мотиви. Ніколо Паганіні (1782-1840) скрипаль і композитор, який зробив великий внесок у розвиток інструментальної музики, додавши до своїх творів національні мелодії та ритми. Його музика вважається втіленням італійської пристрасності й експресії.

На початку ХХ століття оперна традиція продовжувала жити завдяки творчості Джакомо Пуччіні (1858-1924). Опери “Тоска”, “Богема” та “Турандот”, залишаються популярними завдяки своїй виразності та емоційності, яка тісно пов’язана з італійською культурою.

Румунська композиторська школа. Вона має багату й своєрідну історію, тісно пов’язану з місцевою народною музикою та національними мотивами, які пронизують майже всю професійну музичну творчість країни. Румунські композитори, натхненні багатим фольклорним спадком, інтегрували у свої

твори характерні ритми, мелодії та тембри, притаманні народній музиці різних регіонів країни: Трансільванії, Валахії, Молдови та Марамурешу. Вони відображаються у використанні характерних пентатонічних мелодій, несподіваних ритмічних акцентів та унікальної гармонії, що робить румунську музику впізнаваною й багатою на емоційні відтінки.

У ХХ столітті відбувся справжній розквіт цієї композиторської школи, коли митці почали активно досліджувати і застосовувати елементи народної музики в своїх творах. Джордже Енеску (1881-1955) з творами “Румунська рапсодія № 1” та “Румунська рапсодія № 2” є класичними прикладами інтеграції національних мотивів [Gaggy. с.139]. Енеску майстерно використовував румунські танці, багаті на енергію, та мелодії, що нагадують звучання традиційних інструментів, таких як флуер (різновид сопілки) та цикла (стародавня скрипка).

Зазначимо, що народна музика румунів часто використовує нерегулярні ритми, які включають змінні метри та синкопи, такі як 5/8, 7/8 або 11/8, притаманні танцям (хора, сарба). Виконання таких творів вимагає від музикантів великої ритмічної точності і здатності передавати пульсацію музики. Румунська композиторська школа використовує пентатоніку – п'ятизвукову структуру, яка надає музиці характерного первісного звучання. У творах Енеску можна почути це з особливою східною атмосферою.

Також орнаментика – ключовий елемент румунської народної музики. Це трелі, глісандо, швидкі пасажі, які підкреслюють характерний стиль. Виконуючи музику з такими елементами, особливо у скрипкових партіях, музикант має дбати про дотримання звучання, що нагадують цимбали чи сопілки. Тому що, румунські композитори, створюючи оркестрові твори, часто імітували звучання народних інструментів. Наприклад, флуер, тараготи та альпійські роги додають музиці специфічного тембру.

Я охарактеризувала важливість використання національних мотивів в композиторських школах, як засобу збереження та розвитку національної музичної ідентичності. На прикладі різних музичних традицій можна побачити,

як елементи народної музики, фольклору формують унікальний музичний стиль. Вони служать не лише для відображення культурних особливостей, але й створюють інтернаціональні зв'язки, що дозволяють поширювати національну спадщину за межі країни. Саме використання народних мотивів в музиці сприяє створенню глибокого емоційного зв'язку між слухачем і композитором, а також підвищує важливість мистецької спадщини в контексті глобалізації та культурної інтеграції.

1.2. Вплив національних мотивів на скрипкове виконавство

Розглядаючи специфіку адаптації народних мотивів у композиторських школах, можемо підкреслити, що національні мелодії можуть впливати на техніку виконання, включаючи прийоми, які задіяні у музиці. Наприклад, використання глісандо, фразування або специфічних штрихів, характерних для певних стилів. Це має відношення до всіх інструментів, але особливо помітно у скрипковому виконавстві [Стеценко, с.3].

Національні мотиви є потужним фактором, який вносить унікальні стилістичні елементи в техніку гри. Вони формують особливості звукодобування, характерні інтонації та ритмічні акценти, що притаманні фольклорним мелодіям та сприяють виразності й емоційності. У скрипковій музиці мелодії можуть бути як безпосередньо запозиченими з народної творчості, так і стилізованими. Вже окреслені нами італійська, польська, українська та інші музичні традиції включають різноманітні виразні елементи, такі як дрібні інтервали, характерні для народних ладів, та своєрідні техніки гри (трелі, дріб). Вони додають особливої колористики, що є невід'ємною частиною виконавської майстерності та вимагають специфічного підходу до техніки гри.

У підтвердження цьому, проаналізуємо скрипкове виконавство музики Джузеппе Верді. Хоча композитор здебільшого писав для голосу, але його партії скрипки у побудовані на ліричних і плавних лініях, які вимагають від виконавця відчуття фразування, подібного до співу. Це означає, що скрипаль має постійно зберігати легкість та виразність звуку. Вердійська фраза зазвичай передбачає драматичний розвиток, що потребує від музиканта виняткової техніки легато та багатой палітри тембрових відтінків. Візьмемо, наприклад, увертюру до опери “Набукко”. Вона містить чарівну тему, що передує знаменитій арії “Va, pensiero”, яку виконують м'яко, але водночас з відчуттям глибокої туги і сподівань [Стеценко, 26]. Скрипки ведуть мелодію, яку слід грати так, щоб вона ніби плавно розгорталася, зберігаючи драматичну напругу. При виконанні цієї теми скрипалі мають відтворювати чистий звук, який повинен дзвеніти у залі, залишаючи враження справжнього хорового співу. До

того ж, музика Верді характеризується тонкими динамічними переходами, що акцентують увагу на точному контролі сили звуку та уваги до найменших відтінків. У його партитурах зустрічаються позначки *ppp* і *fff*, а також численні раптові зміни від форте до піано, що додають музиці ефект несподіваності та драматичності. Це змушує скрипаля працювати над динамічним діапазоном і швидким переходом між різними рівнями гучності, зберігаючи при цьому плавність звуку.

Для створення справжнього оперного звучання на скрипці, виконавцю необхідно ретельно працювати зі смичком. Він повинен бути гнучким, а контакт з струною – постійним, але не надто важким. Це дозволяє створити об'ємний, глибокий звук, який нагадує голос. Верді часто вимагає від струнних інструментів дуже легких та прозорих піанісімо, що потребує майстерного контролю. Скрипаль має грати з максимальною чутливістю до динаміки, особливо в таких операх, як “Травіата”, де камерні епізоди витончені і чуттєві.

Однією з особливостей гри музики Верді є постійна взаємодія з іншими інструментами оркестру [Каплієнко-Ілюк Ю, с.15]. Скрипалі беруть участь у діалогах з віолончелями, що наголошує на майстерності підлаштовуватися під тембр та динаміку інших груп. Це допомагає створити відчуття багат шаровості та підтримки вокальної лінії, що є характерним для оперного оркестру Верді.

Ще одним показовим прикладом скрипкового виконавства є Ніколо Паганіні. Як було зазначено нами раніше, його твори наповнені технічними викликами, витонченими прийомами і виразністю. До слова, у каприсі №24 ля мінор багато подвійних нот і акордів, які вимагають від скрипаля точності інтонації та чіткої артикуляції. Виконавець повинен працювати над злагодженістю пальців і смичка, щоб кожна пара нот звучала чітко і збалансовано. Твір відомий своєю швидкістю гам та арпеджіо, включаючи піццікато лівої руки, але Паганіні також передбачає виразні динамічні переходи. Цей каприс ідеально підходить

для відпрацювання техніки контрастів, які створюють особливу виразність музики [Фількевич, 99].

Варто згадати концерт №1 та його частину ре мажор. Виконання його відоме складними фразами у високих позиціях. Скрипаль має працювати над чистотою інтонації і точністю. Концерт вимагає від виконавця чіткої артикуляції і плавності у швидких пасажах, що включають арпеджіо та хроматичні ходи. Варто пам'ятати, що музика Паганіні – це не лише демонстрація техніки, а й потужний емоційний твір. Виконуючи його, слід не боятися драматизувати, застосовувати широке вібрато і грати з контрастами, щоб передати напругу, яка характерна для італійського звучання.

У “Венеціанському карнавалі” один із найбільш впізнаваних елементів – це піцикато, виконане лівою рукою. Виконавець має контролювати силу пальців, щоб елементи звучали виразно. Паганіні використовує флажолети для додавання емоційності, і скрипаль має забезпечити чистоту їх звучання. Твір отримав характер веселого танцю, тому важливо дотримуватися ритмічної стійкості у виконанні, надаючи національного відтінку мелодії [Bohlman, с.66].

Багато робіт Паганіні підлаштовані під використання стакато, спіккато і рикошет. Важливо працювати над тим, щоб смичок вільно відскакував, а звук був легким. У той час, деякі пасажі вимагають великого розтягнення пальців, особливо у швидких місцях і подвійних нотах. До всього, композитор використовував широкий спектр вібрато для підкреслення індивідуальності музичного контексту: у ліричних моментах воно може бути широким і м'яким, а в драматичних – швидким і інтенсивним. Паганіні славився не тільки технікою, але й своєю артистичною харизмою. При виконанні його музики скрипаль повинен вміти створити яскравий образ, не боятися експресії та театральності у своїй грі [Bohlman, с.72]. Це надає музиці особливу привабливість.

Як бачимо, національні мелодії мають складні ритмічні структури, що базуються на різних фольклорних ритмах. Наприклад, німецькі мотиви будуються на специфічних мелодійних ходах, таких як мікроінтервали або

діатонічні відступи, що відрізняються від західноєвропейської класичної музики. Це вимагає точного відчуття тональності. Саме тому, для відтворення мелодій скрипаль має оволодіти рядом специфічних технік, таких як вібрато, що застосовується для відтворення емоційної глибини. Виконавці використовують широкий спектр цієї техніки для передачі характерної мелодійної виразності у народних елементах. Також часто застосовують глісандо та орнаментальні прикраси (форшлагги) [Лаусок, с. 49].

Як приклад, проаналізуємо виконання творчості Карла Марії фон Вебера. Його музика для скрипки має глибокий емоційний зміст, витонченість і технічну складність. Вебер був одним з перших композиторів, хто поєднав фольклорні мотиви з високою музичною майстерністю, що робить твори на скрипці багатограними.

Композитор майстерно використовує широкий спектр динамік, від тихих, ледь чутних пасажів до потужних, вибухових акордів. В його концерті для фортепіано з оркестром №1 до мажор можна почути чіткі зміни темпу, що створює драматичні контрасти в музиці. Вебер також застосовує арпеджіо для створення звукового простору, а трелі допомагають передати емоційне напруження. У опері “Сільвана” ці елементи стають центральними в більшості сольних моментів. У творі є місця, де виконавець може додавати власні варіації або тонкі інтерпретації. [Стеценко, 106].

“Вільний стрілець” Вебера поєднує техніку виконання і драматичну виразність головних героїв. Перша частина вражає потужними оркестровими вступами, що підкреслюються витонченими, але складними партіями на скрипці. У другій та третій частинах інструмент звучить м’яко і лірично, демонструючи велику здатність композитора передавати глибину німецьких мотивів.

У опері “Оберон” зберігається баланс між технічно складними моментами і більш спокійними темами. У трьох діях з’являються ліричні образи, а в фіналі виконавець має змогу показати всю свою майстерність через швидкий темп і складні пасажі. Вебер був чудовим майстром вираження емоцій через

інструмент, і його музика для скрипки у цьому творі не лише вражає технічною складністю, але й глибиною почуттів. Виконання партій вимагає від музиканта не лише високої техніки, але й вміння передати всі нюанси емоційної палітри композиції.

Зазначимо, що у багатьох народних мелодіях використовуються четвертинні інтервали. На скрипці це досягається завдяки зміні натиску на струну та інтонаційним відступам, що відображає народний стиль. Наприклад, угорська та румунська музика відзначається наявністю так званих “циганських” мотивів, віртуозних пасажів і ритмічних акцентів, які передають настрій та енергію. Цей стиль мав потужний вплив на твори Бела Бартока та Йоганна Брамса.

Таку техніку можна зустріти і у Ференца Ліста. Його музика вирізняється потужною емоційністю, технічною складністю і багатством звукових фарб, які можуть бути яскраво відображені лише за допомогою скрипки. Виконавство характеризується складністю. Наприклад, багато аранжувань для скрипки включають знакові для Ліста піаністичні прийоми, такі як октави або акордні ходи, які потрібно адаптувати музиканту для себе [[Burgess](#), с.163].

Так в “Угорських рапсодіях” відзначається багата тембровою палітра. Щоб відтворити це, скрипаль експериментує з різними місцями гри смичком – ближче до грифа для м'якішого звуку, або до підставки для насиченого звучання. Це допомагає передати народний характер музики Ліста, яка може переходити від ліричних до героїчних мотивів. Рубато дозволяє підсилити цей драматичний ефект у кульмінаційних моментах.

Румунський композитор Джордже Енеску адаптував подібні до Ліста мотиви для класичної скрипки, створивши твори, що відтворюють звучання народної музики. Щоб передати цей стиль, скрипаль повинен зосереджуватися на відчутті внутрішнього рубато, яке не порушує загального ритму, але додає мелодії особливої гнучкості та співучості.

Музика Енеску, особливо його скрипкові твори, насичені складними технічними елементами, що включають різноманітні арпеджіо, подвійні ноти і складні штрихи. Наприклад, у “Сонаті для скрипки і фортепіано № 3” (у

румунському народному стилі) композитор використовує технічні прийоми, що відображають народні інструментальні традиції Є характерні ритми, притаманні танцям сарба або хора, які виконуються у нерегулярних метрах (5/8, 7/8 або 11/8). Важливо, щоб скрипаль міг відтворити цей ритм природньо, не допускаючи механічності. Музика має звучати органічно. Це потребує впевненого контролю над смичком, щоб можна було легко маневрувати між різними ритмічними акцентами.

Українські народні мелодії теж мають багату палітру музичних схем. На прикладі творів Мирослава Скорика, ми можемо побачити, як фольклорні елементи переплітаються з класичною музикою. Його скрипкові роботи потребують від виконавця майстерного володіння інструментом, вміння передати глибокий емоційний зміст і одночасно зберегти легкість народного звучання [Nelson, с.31]. Граючи мелодію, скрипаль повинен розуміти унікальне поєднання українського фольклору, енергійних ритмів та індивідуального стилю композитора.

Скрипкова музика Скорика насичена ліризмом, що нагадує українські народні пісні. Фрази мають звучати співучо, з особливою увагою до легато і плавного переходу між нотами. Виконуючи різкі динамічні зміни, особливо у швидких та енергійних творах, смичок необхідно тримати пружно і гнучко, щоб переходи були чіткими. Для прикладу, у творах, де зустрічаються швидкі пасажі, (“Карпатській рапсодії”), важливо зберігати енергію і легкість (глісандо та трелі), які підкреслюють народний стиль.

Твори Миколи Лисенка також можуть стати прикладами виконання народних мотивів на скрипці. У “Елегії” для скрипаля важливо досягти співучого, кантиленного звучання, щоб передати емоційну насиченість мелодії. Легато і м’яке вібрато допомагають створити відчуття спокою. Цей твір потребує певної свободи в темпі, що дозволяє гнучко інтерпретувати ритмічну структуру і створювати легкі відхилення в темпі.

Рапсодія “Думка-Шумка” натхненна народною музикою. Скрипалю важливо зберігати чіткий ритм і танцювальний характер твору, використовуючи

акценти, характерні для українських танців. У творі є швидкісні пасажі, подвійні ноти і арпеджіо, які потребують від виконавця високої технічної підготовки. Використання широкого вібрато, різноманітної динаміки і плавних змін у темпі допоможе створити зворушливе і насичене звучання. Лисенко часто акцентує на контрасти у своїй музиці, переходячи від м'яких до драматичних моментів.

Підкреслимо, що інтерпретація національних мотивів ускладнюється відтворенням автентичних ритмів, ладів і емоційної глибини народної музики. Це вимагає від виконавця повного занурення у культурний контекст та глибокого розуміння фольклорної традиції, що дозволяє більш точно відтворити характер і специфіку мотивів. Для прикладу візьмемо іспанські мотиви. Вони створюються на народних танцях і мелодіях, таких як фламенко, болеро, що мають унікальні ритмічні акценти та емоційну насиченість. Для скрипалів виконання таких елементів означає засвоєння виразного і динамічного стилю. Іспанські танці використовують складні ритмічні техніки, які вимагають точного відчуття темпоритму. Специфіка фламенко, з його чіткими акцентами, глибокою емоційністю та нестандартними рішеннями (12-дольний компас), надає музиці емоційності. До того ж, іспанські мелодії вирізняються характерними хроматичними проходами та мелізматикою, які додають мелодіям унікальної колористики. Скрипкові твори, що відтворюють ці мотиви, часто містять орнаменти та відхилення від основних тонів, створюючи звуковий образ народних мелодій. Іспанська музика передбачає гру зі звуком, що включає техніки зміни тембру й динаміки для передачі емоцій.

Охарактеризуємо практичне виконання творів де Фальї на скрипці. Як ми зазначали раніше, він використовував елементи андалузького фламенко, які надають його музиці характерної пристрасті. Скрипаль має прагнути до того, щоб мелодії були схожі ритмом до народних танців – алегрійас, булеріас [Riggs, с.105]. У таких творах, як “Іспанське капричіо”, важливо не тільки зберігати мелодійну лінію, але й передавати ритмічний імпульс танцю. Це вимагає, щоб кожен акцент звучав чітко, а тембр зберігав насиченість.

Ритми в музиці Мануеля де Фальї виразні й синкоповані. У таких творах, як “Любов-чаклунка”, зустрічаються характерні риси хабанери, що потребують від скрипаля ритмічної свободи. Для виконання необхідна техніка віртуозного смичка, який може створювати виразні акценти, відтінки і складні ритмічні фігури. Особливо це важливо в таких творах, як “Капелюх”, де швидкі арпеджіо допомагають створити танцювальне звучання. Якщо скрипаль виконує музику де Фальї у складі оркестру, то важливо уважно слідкувати за інструментами, з якими йде постійна взаємодія. Наприклад, гітара, що є частим супутником у оркестрових версіях його музики, задає характерний колорит і настрої.

Майстерно передає іспанські мотиви і Ісаак Альбеніс. Виконання його музики на скрипці сповнене народного колориту, ритмів і витончених мелодій. Так «Астурія» має характерний ритмічний малюнок, що імітує іспанський танець фламенко. Скрипаль має звертати увагу на точність виконання ритму, підкреслюючи акценти і зберігаючи ритмічний пульс. У музиці є контрасти між тихими і гучними моментами, що створює своєрідний драматизм. Скрипаль може експериментувати з різними ділянками смичка, граючи ближче до підставки в потужніших моментах, а для ніжних відтінків – ближче до грифа, щоб передати іспанський колорит. Тоді коли композиція “Севілья” вимагає плавного фразування і витонченої кантилені. Скрипаль повинен працювати над створенням м’якого, рівного звучання, яке б нагадувало голос. Легато і плавні переходи між нотами допомагають створити виразність, яка додає мелодії вишуканості. Хоча твір звучить повільніше і більш плавно, ніж “Астурія”, він все одно має танцювальну енергію.

Саме тому, іспанська музика, зокрема у виконанні на скрипці, вимагає свободи в ритмі. Так скрипалі, які виконують музику з іспанськими мотивами, зосереджуються на різких піцкато й різноманітні форми стаккато, що додають чіткості ритму та виразності фразам. Застосування глісандо і трелів зустрічається в творах, стилізованих під фламенко, допомагаючи передати емоційну насиченість мелодії [Sadie, с. 202]. Швидке та виразне вібрато

підсилює характер народних мотивів, додаючи музиці пристрасного забарвлення. Іспанські елементи збагачують скрипкове виконавство своєю мелодійною експресією та темпераментом.

Особливості виконання народних мотивів залежать ще і від використання національних інструментів, які доповнюють звучання скрипки. Так музика польських композиторів зберігає вплив фольклору. Ми це можемо побачити у Станіслава Монюшка. Його музика глибоко вкорінена у польські народні мелодії та ритми. Виконуючи твори автора, важливо використовувати характерні ритмічні акценти та емоційність. Наприклад, у мазурках і полонезах, скрипаль має підкреслювати танцювальність. Варто уникати надмірної манірності, натомість прагнути до прозорості звучання. Для цього важливо працювати над точністю інтонації та чистотою звуку, особливо у швидких місцях.

У багатьох творах Монюшка є ряд нюансів, як затримки, фермата (зупинки) і короткі стрибки, що ускладнюють моменти виконавства. Тому, перед виконавцем стоїть задача зрозуміти польську музичну культуру, що дозволить відчувати глибину творчості композитора.

Іншим прикладом є виконання музики Фридерика Шопена. Він був великим прихильником темпового рубато, яке дозволяє виконавцеві відхилятися від точного ритму, щоб створити виразні акценти. На скрипці це можна передати за рахунок варіативного темпу, невеликих уповільнень і прискорень у важливих музичних моментах. Наприклад, у тріо для фортепіано, скрипки та віолончелі треба контролювати тиск смичка і швидкість його руху, особливо в протяжних і ліричних фразах [Herbert, с. 3]. Важливо також приділити увагу деталям артикуляції. У музичних структурах Шопена зустрічаються короткі, майже імпровізаційні пасажі, прикраси, трелі та фермати. Скрипаль повинен виконувати їх м'яко, без різких переходів, підкреслюючи красу кожної деталі.

Підкреслимо, що народні мотиви зі своєю автентичністю здатні презентувати регіональні особливості музики. Скрипалю важливо відрізнити особливості мелодій та намагатися точно їх відтворити. Це характерно для чеських

композиторів. Виконавці, які беруться за виконання, наприклад, музики Бедржіха Сметани, мають враховувати особливості його стилю, щоб передати її багатий національний характер і емоційну силу. Вона відображає танцювальні ритми, властиві чеській народній культурі, зокрема фуріанту і полці. Це особливо важливо у творах із драматичними і героїчними мотивами, таких як “Моя Батьківщина”. Робота над динамікою і тембром дозволить краще передати картинність та силу його музики. Скрипаль має прагнути до плавного і рівномірного легато, підкреслюючи кожен фразу, ніби вона є завершеним музичним висловом. Сметана використовує яскраві динамічні контрасти для посилення драматичного ефекту. Музика сповнена почуттів – від радості та надії до смутку та трагізму.

Богуслав Мартіну навпаки поєднав у своїй музиці елементи народних мотивів з сучасними техніками. Його твори для скрипки мають елементи чеської музичної традиції, модерністських впливів і ритмічної складності. Скрипаль має змогу використовувати нестандартні ритми, поліфонію і темброві контрасти. Наприклад, Мартіну регулює розмір 5/8 або 7/8, що вимагає особливої уваги до пульсу та підрахунку.

Музиці автора характерна багатошаровість. Ми це бачимо у шостому скрипковому концерті. Виконавець має приділяти увагу цим складним структурам: від коротких і різких стакато до м'яких легато і виразних портато. Скрипаль повинен уважно слідкувати за різноманіттям артикуляції, щоб створити живе і різноманітне звучання [Fubini, с. 141]. У фразах з короткими акцентами можна застосовується чітке стакато, а для мелодійності – співуче легато.

У творах Мартіну можна відчутти відлуння чеської природи та національних образів. Скрипаль може додати до свого виконання легкості, свободи та відчуття природного середовища, наприклад, підкреслюючи моменти, пов'язані з народними танцями або пейзажами, як це відчувається в деяких частинах його оркестрових і камерних роботах.

Означені композиції відкривають широкі можливості для скрипаля, щоб проявити як свій технічний рівень, так і артистичну виразність. Однак, складнощі у виконавстві народних мотивів можуть виникати, коли музикант не має достатнього досвіду у використанні специфічних штрихів (наприклад, піцикато, бендінг), що є важливими для передачі характеру музики. Відсутність знання традиційних прийомів гри, які можуть суттєво змінити звучання твору. До того ж, національні мотиви можуть включати в себе різні стилі, які суттєво відрізняються один від одного.

У сучасному виконанні національних мотивів існує ризик втрати автентичності, що може бути викликано: Використанням сучасних аранжувань, які можуть змінити оригінальний зміст твору. Комерціалізацією народної музики, коли національні мотиви адаптуються до популярних жанрів, втрачаючи свою культурну цінність. Важливо, щоб виконавці могли передати емоції, закладені в національних мотивах. Спосіб, у який виконавці взаємодіють з аудиторією, може вплинути на успішність інтерпретації.

Таким чином, варто сказати, що скрипка, як інструмент, здатний передавати найрізноманітніші емоції, відіграє ключову роль у відтворенні національного колориту у музичних творах. Виконання композицій, що містять народні мотиви, вимагає від скрипаля не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння культурних особливостей, що дозволяє точно передати характер і дух народної музики.

РОЗДІЛ 2

ІСПАНСЬКІ МОТИВИ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ У СКРИПКОВОМУ ВИКОНАВСТВІ

2.1. Місце і значення «Іспанської симфонії» Едуара Лало в скрипковому виконавстві

У попередньому розділі ми виявили, що національні мотиви у скрипковому виконавстві — напрям, який поєднує технічну майстерність з глибокою культурною ідентичністю іспанської музики. Основними їх рисами є виразність, віртуозність і експресивна динаміка. Характерні музичні техніки включають: арпеджіо, швидкі подвійні ноти, піцкато і глісандо. Вони надають мелодії автентичності, що відображаються в особливостях іспанського темпераменту [Anderson, с. 10]. До того ж, народні мотиви вирізняються насиченою емоційною палітрою: від романтичної чуттєвості до драматичної напруги. Цей аспект особливо важливий у скрипковій інтерпретації, яка дозволяє розкрити глибину національного характеру.

Сьогодні іспанські мотиви залишаються популярними серед скрипалів, адже дозволяють не лише продемонструвати технічну майстерність, але й передати багатогранність культури. Репертуар багатьох виконавців включає в себе творчість Едуара Лало.

Французький композитор, який зробив значний внесок у розвиток камерної, симфонічної та оперної музики, народився 27 січня 1823 року в місті Лілль, Франція, в родині іспанського походження. Цей зв'язок зі спорідненою ідентичністю, хоч і опосередкований, став визначальним у його житті. Музичну освіту Лало здобув у консерваторії, а згодом продовжив навчання в Парижі, де його викладачем був видатний скрипаль Франсуа Антуан Абенек.

На початку своєї кар'єри Лало зосереджувався на виконанні, граючи у складі струнних квартетів, і водночас намагаючись заробити на життя як репетитор і оркестровий музикант. У цей час він також створював камерні твори, які не користувалися значною популярністю.

Справжній поворотний момент у житті Едуара Лало настав у 1874 році, коли він написав “Іспанську симфонію” ре мінор для друга Пабло де Сарасате. Цей твір, який поєднує французьку ліричність і технічну витонченість із колоритними іспанськими ритмами й мелодіями, одразу приніс композиторові популярність [Anderson, с. 19]. Едуар Лало керувався принципами надати солісту можливість віртуозної гри, але при цьому не жертвувати роллю оркестру. Саме тому робота, хоч і має назву “симфонія”, зберігає риси концертного жанру. Крім того, митець використав елементи танцювальних ритмів (наприклад, хабанери), а також мелодійні ходи, що нагадують народні пісні.

Лало включив п'ять частин замість звичних трьох для концерту, кожна з яких відображає різні аспекти іспанської культури. Ми можемо проаналізувати їх скрипкове виконавство наступним чином.

“Allegro non troppo” — експресивний вступ із драматичними й ліричними елементами. Частина перекладається як “швидко, але не занадто”. Виконавець повинен дотримуватися енергійного, але контрольованого темпу. Для виконання довгих фраз і технічних пасажів використовується рівний і чіткий штрих, який забезпечує прозоре звучання. Рука скрипаля розслаблена, а рухи смичка плавні. У ритмічних місцях застосовується мартле для підкреслення драматичних моментів. Також “Allegro non troppo” може вимагати швидких змін позицій. Особливо важливим моментом є точність в утриманні правильних нот в контексті динаміки.

Також варто звернути увагу на застосування легато в м'яких частинах. Воно виконується з мінімальним застосуванням смичка, щоб створити плавний перехід, але при цьому не втратити необхідної чіткості ритмічної структури [Servières, с. 30]. У той час, у пасажах, інструмент має бути енергійним, з використанням коротких рухів, щоб передати характерні для іспанської музики напруження і ритмічну жвавість.

Окрім технічних складнощів, важливо відтворити внутрішнє наповнення цієї частини твору Едуара Лало. У “Allegro non troppo” поєднуються моменти

драматизму та глибокого ліризму. Так скрипаль повинен вміти презентувати контрасти між частинами твору, змінюючи темп і тембр звуку.

“Scherzando: Allegro molto” — танцювальна частина, яка вимагає від виконавця не лише технічної майстерності, а й здатності передати грайливий характер музики. Основою виконання є штрих стаккато, який використовується у швидких пасажах. Смичок має вільно відскакувати від струни, зберігаючи контроль над ритмом і артикуляцією. У ліричних епізодах застосовується легато для плавного звучання. Це додає частині виразності та створює контраст з динамічними моментами. Інтенація повинна бути бездоганною, особливо під час переходів між позиціями. Робота лівої руки потребує швидкості, чіткості та м'якості рухів, щоб уникнути напруженості в складних технічних місцях. Крім того, у цій частині можна знайти швидкі зміни між легким звучанням та більш глибокими моментами.

У скрипковому виконанні “Scherzando: Allegro molto” важливим є також почуття іронії, яка закладена у самій назві (“scherzando” в перекладі означає “жартівливо”). Кожен момент твору звучить безперервно і органічно, навіть якщо музика переповнена переходами і синтезом голосів [Garry, с. 201]. Виконання цієї частини повинно відображати національний характер і бути сповненим яскравих емоцій, створюючи відчуття безперервного руху.

“Intermezzo: Allegretto non troppo” — є коротким інтермедіальним розділом в рамках твору. Слово “non troppo” підкреслює необхідність підтримання витонченого руху. Ритм у творі є легким, зі значною кількістю синкоп та акцентів, що вказує на вплив іспанської музичної традиції, де активні зміщення мають велике значення. Враховуючи, що “Intermezzo” вимагає переходу між різними емоційними станами, артикуляція скрипаля повинна бути різноманітною. Використання легато, спільно з чітким стаккато, дозволяє створити відчуття різних емоційних відтінків. Виконавство акцентується на динаміці смичка. Рухи виконані чисто, що дозволяє зберігати відчуття легкості, але при цьому кожен звук виразний.

Існують також моменти, коли потрібно виконувати двоголосі фрагменти або акценти на певних нотах, що вимагає високої точності. Особливо важливо правильно контролювати інтенсивність натискання на струни, щоб уникнути грубих звуків у моменті акценту. Строкатість музики вимагає того, щоб музикант знаходив баланс у мелодії.

“Andante” — пісенна частина. Темп направляє скрипача до повільного і плавного виконання, яке дозволяє виявити ліризм, а також відображає певну драматичну напругу. Мелодія виразна з нюансами емоційного розвитку. В “Andante” особливо важливо працювати з динамікою. Зміни в гучності повинні бути поступовими, створюючи виразні контрасти між м'якими і більш потужними моментами.

Технічні вимоги до виконання “Andante” насамперед стосуються вміння скрипача працювати з легато. Оскільки ця частина написана в повільному темпі, важливо зберігати звучання, яке має бути безперервним, м'яким, створюючи відчуття плавного музичного потоку. Скрипаль контролює кожен перехід між нотами, щоб вони не стали різкими [Riggs, с. 143]. Легато вимагає точності та чіткості у рухах смичка, що дозволяє уникнути небажаних перерв у звуці.

Варто звернути увагу на плавність цих переходів, адже саме завдяки цим ним створюється враження, що музика немов пливе, не зупиняючись на окремих нотах. Однією з головних складових цього руху є його динамічна контрастність. Виконуючи “Andante”, скрипаль має майстерно контролювати мелодію, щоб передати емоційний розвиток твору. Початкові фрази можуть бути м'якими і навіть ніжними, але в певних місцях необхідно збільшувати тиск, створюючи контрасти між відносно тихими та сильними моментами.

Важливо працювати з різноманітними градаціями на кожному кроці. Це дозволить створити інтерпретацію, в якій музика не стає рівною або монотонною, а зберігає внутрішнє напруження, що розвивається. Ключовим є також акуратне використання смичка, який повинен плавно зменшувати або збільшувати навантаження на струни, залежно від вимог музичного контексту.

Артикуляція у “Andante” є важливою складовою. Вона не повинна бути різкою або механічною, оскільки музика цього твору потребує глибини. Всі стрибки майже непомітними для слухача. Особливу увагу необхідно звернути на те, як скрипаль буде трактувати драматичні моменти. Замість того, щоб додавати інтенсивної динаміки, треба зберігати емоційну глибину, що дозволить проявити справжній драматизм без зовнішнього напруження.

“Rondo: Allegro” — фінал з чітким іспанським акцентом. Темп вказує на швидкість, енергійність. Це означає, що виконавець має подати музику в ритмічному підйомі, з чітким фокусом на технічному виконанні. Виконуючи цю частину, скрипаль має бути готовий до швидких зміщень між позиціями і величезних інтервалів. Це вимагає від нього чіткої координації між лівою і правою рукою, щоб уникнути неточностей у фразуванні та інтонації [Anderson, с. 112]. Потрібно приділяти особливу увагу точності, коли йдеться про стрибки на струнах, щоб не втратити інтонаційної чистоти, навіть у пасажах.

Скрипаль має пам'ятати, що техніка “Rondo” — не лише про швидкість. Важливо зберігати чіткість кожної ноти, особливо під час виконання численних трелів. Артикуляція яскрава, але не груба. Важливо, щоб мелодія не перетворювалась на різкість, а залишалася насиченою. У кожному акцентованому моменті важливо правильно позначити ритм, не спотворюючи його за рахунок зайвих елементів. Водночас, треба створювати ілюзію свободи ритмічного плину, що дозволить музиці звучати досконало. Мелодія стає танцювальною і наповненою мотивами фламенко. Це додає твору особливу енергію. Для цього необхідно вміти швидко пересуватися по грифу скрипки, зберігаючи інтонаційну чистоту, особливо при виконанні швидких пасажів.

Виконання “Іспанської симфонії” перевершила за популярністю інші концерти Едуара Лало. Цей твір вплинув на багатьох композиторів, зокрема на Каміля Сен-Санса, Моріса Равеля та Клода Дебюссі, які також зверталися до іспанської тематики.

Таким чином, можемо сказати, що твір Едуара Лало займає особливе місце в репертуарі скрипкових концертів. Композитор поєднує елементи іспанської

народної музики з класичними музичними традиціями, створюючи складний і виразний оркестровий фон, на якому скрипка звучить як головний інструмент, що веде діалог з оркестром. Це дозволяє виконавцям продемонструвати не лише свою технічну майстерність, але й глибокі емоційні нюанси, втілені в кожній частині твору.

Завдяки своїй складності та емоційній насиченості “Іспанська симфонія” Лало не тільки збагачує скрипковий репертуар, але й сприяє розвитку виконавської техніки, підвищує рівень музичної виразності та допомагає виконавцям глибше зрозуміти багатогранність музичного стилю та духу іспанської культури.

2.2. Концертність іспанських танців Пабло де Сарасате

Іспанські мотиви в творчості Пабло де Сарасате є ключовою темою, яка пронизує його музику та відображає глибоку любов до рідної культури. Як талановитий скрипаль і композитор, він поєднав народну музику своєї батьківщини з віртуозною технікою класичної гри, створюючи твори, які стали символами іспанського мистецтва у світі.

Іспанський скрипаль народився 10 березня 1844 року в Памплоні, Іспанія. Його батько, Хуан, був музикантом, що сприяло ранньому розвитку таланта Пабло. Він почав цікавитися мистецтвом з дитинства. У віці 8 років вже мав досить високий рівень володіння скрипкою, і його талант був помічений місцевими музикантами.

У 1854 році де Сарасате переїхав до Мадрида, де навчався в консерваторії. Скрипаль виступав із найкращими оркестрами та диригентами того часу. Майстерність Пабло на скрипці викликала захоплення [Kang, с. 5]. Його стиль був елегантним і вишуканим, з чистою інтонацією та розвиненим контролем над смичком. Він мав відмінну технічну підготовку і часто використовував складні пасажі, швидкі послідовності нот і варіації. Водночас гра митця відрізняється емоційністю, що дозволяло передавати глибокі переживання музикою.

Пабло де Сарасате не тільки змінив техніку гри на скрипці, але й значно збагатив виконавський репертуар. Його твори досі є основою концертного репертуару для музикантів, і вони продовжують захоплювати слухачів своїм звучанням і технічною складністю. Сарасате також був частиною великої музичної хвилі, що виникла в Іспанії у XIX столітті, коли багато композиторів почали надихатися народними мотивами і розвивати національну музичну культуру.

Саме у цей час був написаний збірник п'єс “Іспанські танці” (1878-1882). Твори являють собою набір технічно складних, емоційно насичених робіт для скрипки та фортепіано, що опираються на різні стилі народних танців. Вони стали популярними завдяки своєму яскравому і темпераментному звучанню,

яке дозволяє виконавцю продемонструвати високу технічну майстерність. Охарактеризуємо кожну складову у контексті скрипкового виконавства.

“Malagueña”, D-dur, зошит I. Твір втілює музичну атмосферу Андалузії. Виконання потребує поєднання технічної майстерності з емоційною глибиною та розумінням іспанського музичного стилю. Мелодійна лінія насичена ліричними та експресивними фразами, які мають звучати співуче. Для досягнення цього важливо використовувати плавну техніку легато та гнучкі зміни динаміки, передаючи контрасти між ніжністю та пристрасністю.

Характерною рисою “Malagueña” є імітація гітарного звучання. Це досягається через використання піцкато, яке повинно бути рівномірним. Також важливо підкреслити гармонійні моменти, які нагадують гітарний супровід, властивий народній музиці. Для цього застосовується контролюючий натиск на смичок [Bedggood, с. 10]. Разом з тим, фразування у творі виразне. Кожна мелодійна фраза має свій завершений характер з паузами між частинами, які підкреслюють драматизм музики. Під час виконання швидких пасажів важливо зберігати рівномірність, акцентуючи ключові ноти, що створюють основу мелодії.

Емоційна складова виконання “Malagueña” є надзвичайно важливою. Виконавець має передати атмосферу андалузського танцю з його пристрасстю, меланхолією та багатством відтінків. Музика звучить як діалог між ніжністю й пристрасстю, що створює захопливий настрій для слухача. Візуальна артистичність музиканта також відіграє роль: взаємодія з аудиторією, виразність міміки та рухів допомагають глибше розкрити характер твору.

“Habanera”, d-moll, зошит I має своєрідний ритмічний темп, що нагадує коливання між двома частинами такту: повільна перша доля змінюється короткою, акцентованою другою. Ритм чіткий і плавний. Виконавець повинен контролювати динаміку натиску смичка: для досягнення витонченого звучання важливо зберігати легкість у більшості фраз і додавати вагу лише у кульмінаційних моментах. У віртуозних пасажах важливо забезпечити рівномірність звучання та точність інтонації. Це особливо актуально для

гармонійних і мелодичних фігурацій, які виконуються у швидкому темпі. Вібрато в “Nabenera” має бути помірним і чуттєвим [Kang, с. 22]. У ліричних моментах воно широке, але контрольоване, щоб підкреслити емоційність мелодії. У швидких і танцювальних частинах вібрато легке, що забезпечує прозоре звучання.

“Romanza Andaluza”, C-dur. зошит II вирізняється ліричною співучістю, що імітує людський голос. Щоб відтворити цю специфіку, важливо використовувати широке вібрато, яке додає теплоти та глибини звучанню, а також плавну техніку легато, що забезпечує нерозривність мелодійної лінії. Фрази звучать органічно, з природним розвитком: від м'якого, ніжнього початку до емоційного кульмінаційного завершення.

Темп п'єси помірний, що дозволяє скрипалю зосередитися на деталях фразування і тонких нюансах динаміки. Ритмічний діапазон має бути об'ємним: від ледь чутного піанісимо у найбільш делікатних моментах до насиченого форте у кульмінаціях. Динамічні переходи плавні, щоб зберегти елегантність і романтичний характер музики.

Ритмічна структура “Romanza Andaluza” передбачає гнучкість і використання рубато. Це надає виконанню відчуття імпровізації та дозволяє краще відобразити танцювальні риси андалузької музики. У цьому смичкова техніка є ключовою для створення правильного звучання. Інструмент повинен рухатися плавно, з рівномірним натиском, що забезпечує співучість і насиченість звуку. Довгі ноти потребують особливої уваги під час зміни смичка, аби уникнути різких переходів, які можуть порушити атмосферу твору [Bedggood, с. 20]. У деяких епізодах застосовується легке деташе, що підкреслює танцювальність і ритмічні акценти.

Техніка лівої руки має бути витонченою, з особливою увагою до інтонації. Часті переходи між позиціями, особливо в мелодійних кульмінаціях, плавні та непомітні, щоб уникнути фрагментарного звучання. Гармонійні моменти, характерні для твору, потребують від виконавства точності, адже саме вони створюють особливу атмосферу романсу.

“Jota Navarra”, D-dur, зошит II. У ній важливо підкреслювати танцювальний характер через чітке виконання ритмічних фігур. Мелодія енергійна, але при цьому легка, без надмірної агресії. Головне завдання виконавця — передати відчуття невимушеної радості та руху. Для довгих нот використовується плавний і контрольований рух смичка, що забезпечує яскравість звуку. У місцях, де мелодія чергується з віртуозними пасажами, варто звертати увагу на рівномірність звучання кожної ноти, навіть у найшвидших фрагментах.

Артикуляція повинна забезпечувати точність інтонації, адже “Jota Navarra” сповнена швидких переходів між позиціями, подвійних нот та арпеджіо. Чистота мелодії важлива, адже іспанська музика базується на специфічних модуляціях, що створюють її характерний колорит. Особливої уваги потребують подвійні ноти, які повинні звучати злагоджено, без розпадання інтервалів.

Темп твору жвавий, але контрольований. Важливо не поспішати, щоб не втратити виразність фразування. Рубато використовується для додання драматизму в кульмінаційних моментах, але танцювальний характер твору повинен залишатися домінуючим.

“Playera”, d-moll, зошит III відрізняється найбільшою мелодійністю. Щоб досягти цього звучання, скрипаль має використовувати широке і рівне вібрато, яке додає теплоти кожній ноті. Легато плавне, щоб мелодія звучала органічно й без розривів. Темп виконання помірний, дозволяючи музиканту повністю передати всі нюанси мелодії. П’еса наповнена витонченими динамічними переходами: від м’якого піанісимо у вступних і заключних частинах до більш насиченого мецо-форте, форте в кульмінаціях. Така гнучкість створює ефект емоційної хвилі.

Робота зі смичком делікатна. У мелодійних фразах використовується повільний і контрольований рух, який дозволяє досягти співучого й рівного звуку. Для цього необхідно стежити за рухом смичка, щоб забезпечити його рівномірність навіть у найдовших нотах. У деяких місцях можна застосовувати

легке деташе, щоб підкреслити характерні ритмічні акценти, але основна увага має бути зосереджена на легато.

Ритм у “Playera” наповнений грацією. Хоча загальна атмосфера п'єси є скоріше ліричною, у ритмічному малюнку важливо підкреслювати танцювальні елементи, надаючи музиці живого пульсу. Це досягається чітким акцентуванням нот та використанням музичних варіацій.

“Zarateado”, A-dur, зошит III. Ключовою особливістю є її швидкий темп та технічна складність. Для передачі енергії твору виконавець має використовувати чітке спіккато. Ця техніка дозволяє досягти необхідної легкості та чіткості звучання, що імітує удари підборів у танці сапатеадо. Смичок легко відскакує від струни, створюючи короткий, яскравий звук, і при цьому залишатися під контролем [Riggs, с. 298]. Подвійні ноти та акорди, які зустрічаються у п'єсі, вимагають від лівої руки високої точності. Інтонція має бути бездоганною, а перехід між позиціями — максимально плавним. Особливої уваги потребує техніка підготовки пальців, щоб уникнути розривів у звучанні та втрати ритмічної чіткості.

Твір потребує артистичності та гри на контрастах: моментів стрімкої енергії та несподіваних пауз, які створюють драматичний ефект. Водночас необхідно зберігати стильову витонченість, щоб уникнути надмірної експресії, яка може порушити характер п'єси.

“Vito”, a-moll, зошит IV. Виконання на скрипці цього твору вимагає від музиканта високої рівноваги між технікою та виразністю. Однією з характерних особливостей п'єси є швидкі пасажі, арпеджіо, подвійні ноти та інші складні технічні елементи, які потребують точності. Важливо, щоб смичок не лише мав контроль над швидкими нотами, але й здатність передавати чіткість кожної фрази. Звук інструмента повинен бути виразним і живим. Оскільки “Vito” поєднує в собі як емоційні моменти, так і технічні труднощі, скрипаль повинен постійно стежити за рівномірністю динаміки. У моментах виконання довгих нот або мелодійних фраз смичок рухається плавно, щоб створити співуче звучання, а в більш швидких пасажах — чітко і злагоджено.

У "Vito" використовуються інтенсивні зсуви по позиціях, що вимагають надзвичайної точності та швидкості рухів пальців. Цей твір сповнений контрастів у динаміці. Початкові фрази можуть бути виконані з помірною мелодійністю, але вже в середині п'єси музика набирає великої інтенсивності, де кожна нота повинна звучати з яскравою емоційною виразністю. Між фразами можна застосовувати легкі динамічні варіації, зменшуючи або збільшуючи інтенсивність звучання для створення драматичного ефекту. Це дозволяє передати характерні для іспанської музики емоційні злети й падіння, напругу.

Твір вирізняється танцювальним настроєм, що підкреслює темперамент національної культури. Важливо зберігати ритмічну чіткість, оскільки кожен рух смичка має бути зосереджений на відтворенні пульсу танцю. У "Vito" також присутня віртуозна гра на акцентах.

"Хабанера", a-moll, зошит IV. Однією з основних технічних труднощів у виконанні твору є її варіативна структура, характерна для танцю — повільна з акцентами на слабкі долі такту, що надає музиці чуттєвості. Під час виконання необхідно, щоб скрипаль використовував смичок для легкого дотику, що дозволяє створити м'який звук. Також важливо застосовувати рівне й плавне легато. Важливо дотримуватися чіткої й безперервної звукової лінії, особливо в довгих мелодійних фразах. Смичок рухається повільно і впевнено, утримуючи рівномірний тиск, щоб звук був не різким. Водночас важливо уникати грубих переходів між нотами і намагатися зберегти виразність звучання.

Для того щоб створити справжнє відчуття танцю, необхідно чітко розподіляти смичок по кожній ноті, навіть у дуже повільних фразах. Не можна дозволити звуку ставати пласким або занадто рівним; кожна фраза має підніматися і опускатися відповідно до емоційного потоку музики. Важливо надавати кожному акценту достатню увагу, щоб підкреслити темп, але не втратити плавності звучання.

Скрипкове виконавство має бути настільки чуттєвим і ритмічно виразним, щоб кожен рух смичка створював відчуття безперервного коливання, яке

характерне для танцю хабанери. Особливо в моменті, де музика переходить у більш драматичні етапи, інструмент повинен демонструвати більше напруги, щоб підсилити виразність, проте знову ж таки залишатися контрольованим, щоб не втратити загальну гармонію звучання.

Виконавець самостійно обирає ті моменти, де музика переходить до кульмінацій, і на цих етапах додавати більше емоційної напруги, інтенсивніше використовуючи динаміку і виразність смичка. Водночас, в тих частинах, де п'єса повертається до чуттєвої теми, звуки мають бути легкими і розслабленими, щоб знову повернути відчуття спокою.

Пабло де Сарасате у циклі “Іспанські танці” зумів поєднати віртуозність виконання та іспанський колорит, створивши композиції, які не тільки демонструє глибину емоцій, але й технічні можливості скрипки. Так, наприклад, висока швидкість виконання, складні пасажі, арпеджіо, стрибки по грифу, складні артикуляції, створюють унікальні мелодії [Garry, с. 266]. Для скрипаля важливим є правильне виконання характерних ритмів іспанських танців — від швидкого і живого до ліричного та задумливого. Твори вимагають емоційної гнучкості і здатності передавати змінні настрої — від пристрасного фламенко до елегантної сегідильї.

Можна сказати, що “Іспанські танці” стали важливим етапом у розвитку не лише іспанської музики, а й скрипкової техніки в цілому. Вони не тільки демонструють віртуозність виконавця, а й занурюють слухача у світ іспанських емоцій і культурних традицій. Цикл отримав величезну популярність серед музикантів, і багато сучасних виконавців включають його в свій концертний репертуар.

Однак, виконання будь-якої частини танців Пабло де Сарасате на скрипці є справжнім викликом для виконавця, адже музика вимагає високої технічної майстерності, емоційної виразності та здатності передати темперамент іспанської музики. Хоча “Іспанські танці” є окремими композиціями, існує певний простір для імпровізації, особливо в частинах, де присутні варіації або повтори тем. Скрипаль може додавати власні нюанси до виконання,

акцентуючи певні моменти або граючи на контрастах між динамікою та темпом.

Відтворення кожного з танців повинно створювати уявлення про іспанський темперамент: від пристрасних та енергійних моментів до ліричних і витончених. Скрипаль має надати музиці життя, передати танцювальні рухи через гру на інструменті, щоб слухачі відчували атмосферу Іспанії. До всього, музикант, виконуючи танці на сцені, повинен гармонійно взаємодіяти з оркестром (якщо є акомпанемент), підтримувати зв'язок з публікою через емоційну виразність та енергетичний заряд.

Для ще одного прикладу складності технічної сторони скрипкового виконавства народних мотивів де Сарасате, ми можемо привести “Болеро”. Цей твір має яскраво виражений танцювальний характер, базується на тридольному ритмі болеро й відображає темпераментну природу іспанської музики.

Для успішного виконання скрипалю необхідно приділяти особливу увагу кільком ключовим аспектам. Перш за все, важливе збереження ритмічної пульсації, яка є основою твору. Мелодія має звучати чітко та безперервно, створюючи ефект легкого танцювального руху. Ритмічна лінія “Болеро” прикрашена численними орнаментами, такими як трелі, флажолети та швидкі пасажі, що вимагають витонченої артикуляції. Кожна нота має бути чітко пропрацьована, зберігаючи легкість і прозорість звучання. А смичкова техніка відіграє важливу роль у передачі характерного іспанського стилю. Стрибки інструмента та піцикато створюють багат шаровий і насичений звуковий ландшафт. Скрипаль повинен демонструвати досконале володіння технічними прийомами, особливо в кульмінаційних моментах твору.

Динамічні контрасти є важливим елементом виконання. “Болеро” побудоване на поступовому наростанні напруги: від легкого, ніжного звучання до потужних і пристрасних кульмінацій. Виконавець має зберігати драматизм і плавність переходів між рівнями, що підкреслює емоційну насиченість твору. “Болеро” не лише демонструє технічну майстерність скрипаля, але й дозволяє розкрити його артистичність, глибину та здатність до творчої інтерпретації.

Твір вимагає поєднання точності, музичної виразності та відчуття стилю, що робить його справжнім випробуванням для виконавця та яскравим моментом у концертному репертуарі. Як бачимо, “Болеро” є концентрованим і яскравим втіленням одного танцювального стилю, тоді як “Іспанські танці” представляють цілий спектр іспанської танцювальної традиції.

Завдяки високій артикуляції і емоційній глибині, танці де Сарасате є не лише викликом для виконавця, але й чудовою можливістю для демонстрації умінь та музичної чутливості. Зазначимо, що завдяки своїй виразній емоційності, вираженій національній колоритності, твори дозволяють скрипалям репрезентувати розуміння іспанської музичної традиції.

Резюмуємо, що кожен танець у творчості де Сарасате є своєрідним витвором мистецтва, який поєднує ритмічні варіації, складні мелодійні лінії та віртуозні елементи, що створюють можливості для виразної інтерпретації. Від виконання вимагається не лише технічна досконалість, але й глибокий емоційний зв'язок з музикою, здатність передати темперамент та атмосферу іспанських танців.

Концертна презентація іспанських танців де Сарасате – це не лише демонстрація скрипкової вправності, але й можливість для виконавця передати експресивний зміст творів через інтерпретацію, відчуття ритму та характеру.

ВИСНОВКИ

У першому розділі було проаналізована роль національних мотивів у західноєвропейському музичному мистецтві, зосереджуючи увагу на двох ключових аспектах: використання національних мотивів у композиторських школах та їх вплив на скрипкове виконавство.

Перший підрозділ показав, як композитори різних епох і стилів зверталися до національних елементів, щоб виразити культурну ідентичність, передати історичні події та відобразити етнічні традиції. Зокрема, використання народних мелодій стало важливим чинником для формування унікальності музичної мови.

Другий підрозділ розкрив, як національні мотиви вплинули на техніку та виразність скрипкового виконавства. Скрипка, як один із найвідоміших інструментів, відображає національні особливості через характерні технічні прийоми, стилістичні нюанси та інтерпретаційні особливості. Виконавці адаптували свої стилі, враховуючи культурні контексти, що збагачувало їхню гру і надавало їй нових вимірів.

Загалом, національні мотиви стали важливою складовою частиною західноєвропейського музичного мистецтва, формуючи як композиторські тенденції, так і виконавську практику. Вони сприяли збагаченню музичного мистецтва та створенню багатозарової культурної спадщини, яка продовжує впливати на сучасних митців.

У другому розділі ми виявили, що “Іспанська симфонія” Едуара Лало та “Іспанські танці” Пабло де Сарасате займають значне місце в скрипковому виконавстві, кожен з них відіграє унікальну роль у формуванні репертуару музикантів. Твір Лало поєднує класичну симфонічну форму з національною іспанською музикою, створюючи насичену оркестрову картину, яка дозволяє скрипці зайняти провідну роль як сольного інструменту. Він демонструє чудову технічну майстерність, витонченість та емоційну виразність, підкреслюючи культурну спадщину Іспанії. Виконання “Іспанської симфонії” вимагає від виконавця високої технічної підготовки, точності та здатності працювати з

динамікою, артикуляцією і ритмом, що дозволяє передати національний колорит і темперамент іспанської музики.

З іншого боку, “Іспанські танці” де Сарасате мають виражену концертну природу, що демонструє високий рівень технічної віртуозності та емоційної насиченості. П’єси презентують елементи іспанської народної музики, поєднуючи ритмічні варіації, мелодійні складності та віртуозні моменти, що дозволяють виконавцеві продемонструвати свою майстерність і виразність. Виконання танців вимагає від скрипаля здатності до швидких переходів між різноманітними технічними прийомами, чіткої артикуляції, динамічної виразності та високого рівня координації.

Обидва ці твори розширюють репертуар скрипкових концертів і створюють можливості для прояву технічних і виразних здібностей виконавців. Вони не лише підвищують рівень виконавської майстерності, але й дозволяють скрипалям зануритися в національні музичні традиції Іспанії, передаючи через свою гру характер і темперамент цієї музики.

Підбиваючи підсумки зазначу, що результати цього дослідження можуть використовуватися для вивчення та вдосконалення своїх вмінь учнями та студентами музичних навчальних закладів. Аналіз скрипкового виконавства слугує вагомою складовою для програм концертів, що включають твори з національними мотивами. Це допоможе популяризувати іспанську музику в контексті сучасного скрипкового виконавства та репертуару виконавців. Розглянуті рекомендації можуть бути корисними як для музикознавців, так і для виконавців, які практикують. Положення дослідження можуть стати основою для подальшого визначення ролі скрипки в сучасному музичному мистецтві

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський І. Проблеми фольклористики та сучасна українська скрипкова школа // Музичне виконавство: Науковий вісник. – К., 1999. – Вип. 1. – С. 85-96.
2. [Каплієнко-Ілюк Ю. Проблеми визначення та розвитку категорії стилю в музикознавстві // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. Вип. 2\(41\). С. 11–18.](#)
3. [Павлова В. До проблеми скрипкового виконавства: історичний аспект. Молодий вчений. 2017. - № 8. - С. 67-72](#)
4. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці. К: Музична культура, 1974. 216 с.
5. Фількевич Г. Всесвітня історія музики - К. : 2006. 352 с.
6. [Bent I. Music Theory in Age of Romanticism. Cambridge University Press \(August 21, 2008\). 256 p.](#)
7. [Burgess J. The History of Music Production. Oxford University Press, 2014. 245 p.](#)
8. Bohlman P. [The study of folk music in the modern world](#), Indiana University Press, 1988. 184 p.
9. Dahlhaus C. Die Idee der absoluten Musik. Kassel, 1978. 152 p.
10. Garry J. [Archetypes and Motifs in Folklore and Literature: A Handbook: A Handbook](#). Routledge, 2017. 448 p.
11. Laycock J. [A changing role for the composer in society: a study of the historical background and current methodologies of creative music-making](#), Peter Lang, 2005. 440 p.
12. Marco T. Spanish music in the twentieth century, Harvard University Press, 1993. 261 p.

13. Nelson S. [The violin and viola: history, structure, techniques](#). Courier Corporation, 2003. 277 p.
14. Perez J. Histoire de l'Espagne, Paris: Fayard, 1997. 926 p.
15. Riggs R. [The violin](#) Boydell & Brewer, 2016. 306 p.
16. Herbert T. [Social history and music history](#). 2nd Edition, 2011. 10 p.
17. Fubini E. History of Music Aesthetics V1. Palgrave Macmillan Limited, 1996. 203 p.
18. Sadie J. Calling on the Composer: A Guide to European Composer Houses and Museums, Yale University Press, 2005. 430 p.
19. [Anderson L. Hispanic elements as found in the concerto in D minor for cello and orchestra by Edouard Victoire Antoine Lalo. California State University, Long Beach ProQuest Dissertations & Theses, 1991. 300 p.](#)
20. [Bedggood T. The Twilight of Virtuosity: French Exotic Aesthetic in the works of Pablo de Sarasate and others.](#) 2024. 69 p.
21. Kang L. [Pablo de Sarasate and His Magic Flute Fantasy: A Performer's Analysis and Performance Guide](#). 2015. 92 p.
22. Lalo E. [Symphonie Espagnole in Full Score](#), Courier Corporation, 1 січ. 1997 р. - 160 р. (НОТИ)
23. Garry J. [Archetypes and Motifs in Folklore and Literature: A Handbook: A Handbook](#). Routledge, 2017. 448 p.
24. Servières G. La musique française moderne: César Franck, Édouard Lalo, Jules Massenet, Ernest Reyer, Camille Saint-Saëns. Havard, 1897. 405 p.
25. Woolley G. [Pablo de Sarasate: His historical significance](#). Music & Letters, 1955. pp. 237-252
26. Riggs R. [The violin](#) Boydell & Brewer, 2016. 306 p.
27. Lalo: Symphonie espagnole, Op. 21 - I. Allegro non troppo, Violin: Anne Akiko Meyers. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=cw20rHFqaPQ>
28. Tianwa Yang plays Lalo's Symphonie Espagnole, Op.21 II. Scherzando: Allegro molto. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=aiLgLUst6fs>

29. Tianwa Yang plays Lalo's Symphonie Espagnole, Op.21 III. Intermezzo: Allegretto non troppo. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=IDrlgPP3GbM>
30. Lalo: Symphonie espagnole, Op. 21 - IV. Andante, Violin: Anne Akiko Meyers. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=G7yb0XoKgTg>
31. Lalo: Symphonie espagnole, Op. 21 - V. Rondo: Allegro, Violin: Anne Akiko Meyers. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=Q3bqPqmHhO8>
32. Pablo de Sarasate - Malaguena Op.21. Доступ: https://www.youtube.com/watch?v=1EjEzk_bMGU
33. Sarasate Habanera. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=oV8MoSy9J34>
34. Sarasate — Romanza Andaluza — Camerata Pacifica, Paul Huang, Warren Jones. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=gJXrpjIC-Qo>
35. Sarasate Navarra Op.33 (Paul Huang, Danbi Um, Orion Weiss). Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=m3BI7idvxgA>
36. Sarasate Playera, Op.23, No.1 | Leia Zhu. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=NyX4rVOuAic>
37. Midori Goto Sarasate Zapateado. Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=DUUcWKtoALY>
38. Sarasate - Bolero, Op. 30 in A Major (Sheet Music). Доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=SZgnbPu0uZ8>